

Te Toa Takitini

Ehara taku toa i te toa takitahi engari he toa takitini taku toa.
—Tuhoto Ariki.

Registered at the G.P.O. as a Newspaper.

Nama 2.

HASTINGS.

Akuhata 1st, 1931

TE RU

He mea whakawehi te Ru i te tangata me te kararehe. Ahakoa he kimonga kanohi noa te roa o te oinga o te whenua, engari ra, raha ana nga whakaaro o te hanga nei o tangata. Na te Ru katoa nga tu ahua whakakori i te whenua; pana whakarunga, whakararo; tute ki tetahi taha ki tetahi taha; ka tukitukia a te tangata; ka whaihangatia ake he mea hou.

Ko te takutai-moana mai i te Matau-a-Maui ki Mohaka kua tairanga ake 10 putu ki runga. Ko te paru-moana nei ko te Whanga kua tua-whenuatia nuku atu i te 2000 eka. Ko nga awa ririki kua mimiti. Ko nga puna wai kua mimiti; ma te 10 putu o te whakahohonu iho ka taea ai ano te wai. Ko te takoto o te whenua kua rereke; kua oti hoki he roto hou. Ko te ahua tenei o Heretaunga nei, i te autai ru ka hori ake nei. Haunga hoki te parekuratanga o te tangata, me te pakarutanga o te hanga nei o te whare, me era atu mea a te tangata.

He nui te minamina o te matauranga o te tangata ki te rapu—he aha i ru ai?—hei aha te ru?—he aha ona wa puta o te ru?—tena atu ranei Tetahi kei te mehua mai i te ru? Mai i ona wa i rapu ai te tangata i enei ahuatanga; e rapu nei ano. Kua pae nga korero mo enei tohu-patai, whakawenata rawa, engari te ahua he murakehu noaiho. Ko te arunga, he hiahia to te tangata ki te rapu i tetahi mea i huna nei ki a ia te mohiotanga. Kua oti i te matauranga o te tangata te hanga tetahi mihini hei whakaatu i te kaha o te ru; engari kaore ano tetahi mea kia oti hei whakaatu i te wa e puta ai he ru; a ka puta ranei ki whea waahi taua ru. No reira ka taea te ki e te tangata whakapono, kei te ringa kaha anake o te Runga-Rawa te mehua o tenei mea o te ru. No te mea oti ana te ao, oti ana te ru. E mohio ana te tangata

*He mea Panui e Rev. P. Hakiwai me P. H. Tomoana, he mea ta e
Lovell & Painter, Queen Street Hastings H.B.*

he ru tetahi mea, engari whaihanga tonu i aana mea kia tutuki ki te rangi te teitei. Hei te whakahoronga a te ru kua whakapae he kino te Atua. Ko tetahi: na te hara o nga tangata o taua waahi i rungia ai. Ko whea waahi ra i purero i te hara? (RK. 13, 4, 5.)

Ki te Karaipiture: ano nei te ru he "koringa" no nga whakaaro o te Atua (Wai. 18, 7.) Ki te hiahia te Atua ki te whakaatu i te nui o tona mana ki te tangata ka puta topu enei ahuatanga te ru, te whatitiri, te hau, te uira me te ahi (1 Kg. 19, 11.) Hei whakawehi tetahi i te tangata kia mohio ai ki tona kore noaiaho. Ka wehi ano te tangata whakapono (Whktg. 11, 13.); ko te tangata kore whakapono ia ka kohukohu (Whktg. 16, 18.) Hei whakarereke i te takoto o te whenua (Haka 14, 5.) Hei tohu i te wa (Amoho 1, 1.) Ko te mahi nui rawa pea a te ru he whakaoho i te ngakau whakapono o te tangata. Na te ru i whakapono ai te Keneturio me ona hoa ki a Ihu—"He pono ko te Tama tenei a te Atua." (Mt. 27, 54.)

Ki te tangata. **Nga take i ru ai:** he puninga no nga ara mamaoa o raro; ka rapu na te mamaoa he buarahi putanga; ka ru. Ko tetahi: ko nga ihiihi o te ra kei te pupuri i te ao. I te wa e huri ana te ao ka pukoru nga ihiihi ka hutuki atu tenei ao ki tetahi atu o nga ao; ka ru. He whiu na te Atua mo te hara o nga tangata o taua waahi. **Nga tohu ka puta he ru.** Ka orite te tangitangi o nga manu maha; he ru. He hurihanga tau. He tau kaha te maroke. Ka poro a te tangata mo tenei. **Tena atu ranei Tetahi &c.** Ki te tangata ngakau kohungahunga na te Atua te ru. Ki te tangata matau kaore. **Hei aha te ru?** Haunga ano te parekura me te whakarereketanga i te takoto o te whenua; he nui tonu nga painga i puta mai i te ru. Ko te mea nui rawa pea ko te whakatauriteite i te whiwhi rawa o te tangata; i te ahua o te tangata ki te tangata; kaore he rahi, he iti; he orite te katoa, he arohatia.

Pena kua te ru e kore e mohiotia te mate o Heretaunga nei i era atu waahi o te Motu. Haunga ano te taruu whanui o te ao; naana rawa a Heretaunga i patu na te whakamotitanga a te maroke i nga hua o te whenua i te raumati nei. Ko tenei me ta te ru; kei whea mai te mate? Otira i puta he aroha mo te Motu, me te Kawanatanga kia ngai-maua. Tetahi aroha nui whakabarabara.

Na te Kawanatanga e £3,000,000 hei whai-hanga hou i nga taone, Wairoa, Nepia, Hehitingi me nga mea ririki iho; hei whai-hanga hoki i nga raru e pa whanui ana ki te katoa. Na nga whakahaere a te Minita Maori ka uru atu nga whare o nga Maori ki tenei whakahoutanga; ka taki oti. Tetahi waimarie.

Kaore e taea te tuku whakawhetai mo a koutou awhina mo a te Motu. Heoi ano me mihi topu te katoa Pakeha,

Maori. Tena koutou mo a koutou manaaki: ki te kai, ki te kakahu, ki te moni.

Tena koe te Minita Maori e rauhi mai nei i enei o to Iwi Maori, i ta ai te manawa.

Nga Etita.

TE MAORI ME TE AHU-WHENUA

“Ki taku whakaaro he moata rawa te mahi e whakanohonoho nei i te Maori ki te ahu-whenua,” e ki ana tetahi Pakeha kaumatua o Akarana. I panuitia e te N.Z. Herald ona kupu e whai ake nei. He reo maori te koroheke nei he tino waitaunga ki nga tikanga Maori.

“I ki ai au he moata rawa, chara i te puahaeheae noku ki te hau o nga rongo o te ahu-whenua a te Iwi Maori. Kaore. Ki ahau; kaore ano kia taea e te Maori te aata mehua te tino tikanga o te ngakau aroha. Kei te Maori ko te aroha maori, tino nui, koni atu hoki. Pena he mahi taumaha he tere ke te oti i te Maori i te Pakeha. Engari he ahu-whenua atakitahi ka mokemoke te Maori, ka hoha. Ka kainga nga hua e ratou tahi ko ona whanaunga te aro ki te whakamama i nga taumahatanga o te mahi. Ko te mate rawa o te Maori kaore he mutunga o taana hoatu hoatu hoatu, pera ano me taana mau he okooko tonu.

“Whakanohia kia toko-ono Maori ki taana paamu ki taana paamu. Me hoko mai e tetahi he parau he peeke paraoa me tutaki ranei e ia aana patiki kia tipu ake he hei. E kore e takitaro ka whakaeke ia e ona hoa. He tikanga Maori. Ki te kore he paraoa kaore e hoko mai, engari ka tonoa ko ta te mea e whiwhi ana. Ka tonoa ano te parau. Tukua atu hoki he hoiho ki te patiki i katia ra. Ko taana tikanga Maori.

“Ko te mea i kakama ka whiwhi engari kaore e kaha ki te ki atu kaore ki nga tono a ona hoa. Ki te whakakahore ia ka whakama taana wahine ki a ia. Ko aana tamariki ka whakama hoki, tena e numinumi ki te takaro tahi me nga tamariki a nga hoa i te mea kua takahia te tikanga Maori. Kaa it me hoatu, engari ahua amuamu marika. Na konei i viriki ai te ono parareka, kumara a te Maori. He hanga noa iho te mahi kia pera noatu te rahi o te maara. He maha oku rongonga ki te Maori: “Mo te aha ahau kia mahi nunui i te maara hei whangai i etahi.”

“Ko te aroha-maori e kingia nei he **tikanga-maori** i tipu mai i te wa e noho huihui ana te Maori. Ahua pai tonu i aua ra, notemea ko te rangatira hei akiaki i te iwi kia o-rite te mahi o te katoa. I enei ra kua kore nei he rangatira, kaore e taea e te Maori te okaka ake kia mahi. Ka mahi ano poto nei, ma te whai kai-akiaki ka roa atu. Kaore ia e mahi mo te ahua rekatanga ki tenei mea ki te mahi. Kaore. E mohio ana ia ko te nuinga atu o taana mahi ko te nuinga atu hoki o te tac mai o ona whanaunga me o tona wahine kia raua pepe ai. E kore ia e kiki no te mea he tikanga Maori.

Ki te kore ia e whakarato i nga hua o taana mahi ki nga whanaunga ka whakama ia, a tena hoki e whakama ona tipuna ka whia nei whakapaparanga te matenga atu.

“I te tikanga whakanohonoho e mahia nei ka nganangana ra te Iwi Maori ki te mahi. He Iwi miharo te Maori he tere tonu te hupeke ki te whawha i tetahi mea hou. Engari kaore e ui te mea kaore ano kia atanga i ona whakaaro he mea hei tumanakotanga atu maana. Na reira tena e kotiti taana ahu-whenua. Ko te mea ai, ko tona whiwhi me toha; ka waiho tenei hei whakatakararo i taana mahi e whiwhi ora ai.

“Ki tetahi aronga he mea pai tonu te kakama ki te hoatu, engari e o-rite ana ano hoki te kakama o te Maori ki te okooko; ka pewhea e tipu totika ai taana ahu-whenua. E kore ia e tutuki hei ahu-whenua tuturu. Kaore he kai-arataki Maori, Pakeha ranei e mohio ana ki te Iwi Maori e whakabe i tenei—tena ano ranei, engari tokoiti nei.”

N.B.—Ehara i te mea he whakaaetanga ake ki nga kupu katoa a te korohēke Pakeha nei i tuhia ai aana korero, heoi ano hei matakitaki iho ma nga mea o ngai-taua kei te ahu-whenua. Ko ta te Pakeha ahu-whenua hoki kia ngawha i a ia te peeke-moni, ko ta te Maori kia whiwhi **taro** ia ‘mo tenei ra mo tenei ra.’

Nga Etita.

HE WHARE—KARAKIA KAITA

No Te Haahi Mihinare o Amerika

Ki te whakaarohia hei whare-karakia kaita tenei mo te ao. Ko Paora me Pita te ingoa ara ko te whare-karakia rahi o Amerika katoa. Kei te taone nui o Amerika kei Washington e hangaia ana te whare nei.

No Tianara Washington ra ano te whakaaro kia tu tenei whare-karakia. Mai o nga tau maha katahi ano ka whakatinana taana tumanako. No te tau 1891 ka oti te whakaahua (plan). No te tau 1907 ka timata te hanga. Ki tenei tau ka $\frac{1}{2}$ o te whare nei ka oti. Ko te moni e whakapaua ana e £8,000,000.

I rereke tona whaihanga i to nga whare-karakia o naianei. I whai i to nga rau tau ka huri. Kaore he maitai he rino ranei i whakaurua hei pupuri. Ko te ki a nga tohunga ko te maitai me te rino he 50 tau noa te kaha. Kaati ko te whare nei he kohatu anake me ona karapi whakau. E 50,000 tana kohatu e whakarapaa. Ko te whaihanga i rite ki te ripeka. Ko te waahi roa e 534 putu. Ko te teitei 135. E toru nga tawa. E rua 196, ko to waenganui e 292 putu te teitei.

Na Perehitini Roosevelt i whakatakoto te kohatu o te kokonga i te tau 1907. I whai waahi katoa nga Perehitini o muri iho i a ia ki tenei whare. O te waahi kua oti e toru nga whare-karakia ririki kua oti. Ko tetahi ko Peterehema te ingoa kua karakiatia a roto mai o te tau 1912. Kei etahi

ake, kei roto nga tangata nunui o Amerika e nehu ana; a Perehitini Woodrow, Perehitini Wilson, a Atimara Dewey me era atu tangata rongo nui o Amerika.

TEMUKA WHARE-KARAKIA

Ki te Toa Takitini, tena koe.

No te taite te 4 o Hune ka tae au ki Temuka. I poroakitia mai kia tae atu ki te awhina i nga mahi hokohoko mo te whare-karakia o taua waahi. I te ra o te hokohoko ka hui mai te mahi a te Pakeha a te Maori ki te awhina. Tetahi hui miharo ki au. Ko te pai ki au ko te makohakoha o te mahi tahi o te Maori me te Pakeha kia whiwhi ta ratou ra. Kitea atu ana te wairua karaitiana i roto i te katoa. Te ngahau me te harakoa pai atu. E koa ana au mo toku taenga ki tenei hui. Ko te taonga rawa ki au ko te otinga o te mahi i runga o te whakaaro tahi he mea paihere nei na te whakaponono Karaitiana.

Ki ta te hokohoko nei, hui atu ki ta nga mahi o mua atu, kua pae te moni i naianei e £700. E tata ana te timata o te hanga i te whare-karakia. Kia ora rawa atu nga Maori o Temuka me o ratou hoa Pakeha mo te kaha ki te mahi i nga ra o te uaua nei he whare-karakia mo ratou. Kia nui atu hoki nga ora ki to ratou minita kia Watihana mo te arataki mohio i taana kahui Maori, Pakeha.

S. M. Lee (Mihi Rii),

Otaki, 24/7/31.

NGA RETA O TE MOTU

Ki te Toa Takitini: Tena koe, ka hoki mai na koe i te mate ki te ora. Pouarutia ana taku Pou-Tapeta i a koe e ngaro nei. E pai ana he whakamatautau tena na te Atua i a tatou i te tangata. Kaati kua hoki mai nei koe, me penei taku mihi ki a koe me whakahua i nga kupu o te waiata nei:—Kaore te aroha ki taku Takitini, e Tini tukino te whai mua iho koe ki ahau ei . . . ka tu ka haere i te tira aitua. Hoki mai e Tini ka mate koe i te whainga mai ki taku hika tauke ei . . . Hoki mai e Tini korerotia mai nga hane a te waewae i kimi atu ai i nga rangi ra ei . . . E uia mai koe e nga whenua nei ki te kauwhau whakapapa mau e ki atu he tamariki wareware tonu au he tamariki ei . . . Tenei ano ra te rangona ake nei, Tainui, te Arawa, Matatua, Kurahaupo, Tokomaru ei . . . Nga waka ra ena o tatou tipuna i hoe mai ai te moana nui a Kiwa e takoto nei ei . . . Houturoa, Tamatekapua, Rongokako, Tamatea nga tangata o Aotearoa i whakapiraratia ai ki nga whenua ei . . . E tika ana ra nga whakahe mai a to teina ma-matua ma Takitini i to pepa e tuhituhi ai ki te papa ngakau i nga rangi ra ei . . . E tika ana ra na Kahungunu koe na Ngati-Kahu au, ka noho i te Upoko-iti ko te Kahu-reeremoa ei . . . Pare te kawa Tama-a-Mutu te waka totoo

pipi. Kia Takitini te whetu marama o te ata ei . . . Kia motai tangata rau ei . . . ha!

E te Toa Takitini ka pau te kaha o taku mihi ki a koe i nga kupu o taku waiata. Panuitia atu ki nga marae o Aotearoa. Kia ora.

Pene Ngatote,

Whatuwhiwhi, 24/7/31.

PITOPITO KORERO

Mai o te ru nui i a Pepuere ki naiane i ka 176 nga oinga o te whenua.

Ka tata te oti te whare-karakia mo Nepia—te Hoani Hou. He mea iti nei mo enei wa ake. E £5000 i whakapaua.

Ki te hakiri ake, tena a Whoopa raua ko Te Kooti e whakahui i o raua repu hei Kawanatanga. Ki te penei ka kore he tuku pooti a te Noema nei, ka kore e pau he moni i nga wa o te korekore nei.

TE MA ME TE MANCU

E mea ana a Dr. Charles Hill Tout o Vancouver, he tohunga mo nga korero o tenei hanga o te tangata (anthropologist): "Me tino whai-hanga he ture hei whakahau kia whakararu te marenarena a te kiri-ma ki te kiri-mangu. Ma te penei ra ano e mukua atu ai te kinokino o enei momo-tangata ki a raua. Ka mutu ano te huarahi hei rongoa i tenei hirawerawe.

"Ki au nei me timata atu i Amerika nei tenei tikanga i te tuatahi; ma te ao e whai. No te mea e kore e tae ki te kotahi tekau whakatipuranga ka maea ake he iwi hou—pai te tu o te tangata, me te ahua. E taea ai tenei me tino mutu te pohehe o te kiri-ma he runga ake ia i era atu katoa. Ma tenei anake e taea ai te arai te pakanga nui e whakaarohia nei tena e puta i waenganui i te ma raua ko te mangu."

TOKA-A-KUKU

Kia ruarua nei aku korero mo te riri ki Toka-a-kuku. Kaore i te aata tika etahi o nga korero mo taua riri. Me timata tonu ake au i nga korero a R.T.K. i te Pepa 108. Kia Wi Repa, i Hawai ano ka rohea mai nga hapu i hui mai ki Toka-a-kuku. Ki a Mohi Turei raua ko te Mete i tae rawa ki Whakatane. Engari, ina tata ano a te Whakatohea raua ko Ngati-Awa. Me ui ki reira. Kaore hoki nga kaumatua o konei i korero i ruu mai era atu iwi ki taua riri. He korero whanui tonu tenei ki konei. Kaore rawa he tangata o taua pa i mate, kore kia kotahi. Kaore rawa taua pa i tatatatia e taua taua nui whakaharahara. Pena i puta he ope o taua pa ki waho hinga ai, kua horo tena pa. Mo te korero a te

Whanau-a-Apanui ko te Wera te rangatira o taua taua, ko te korero tera o konei. Kaore he kaumatua i rereke te korero tae atu ki nga Tiati Pakeha.

I te wa i timata ai te whakaputa penihana kaumatua ki tenei takiwa: penei ai te ui mai a nga Kai-whakawa ki aua kaumatua: "Kua whanau koe i te riri ki Toka-a-kuku i te taua a te Wera? Ki te ki atu ae, a e paku ana ranei ia i tau wa ka puta he penihana ki tena kaumatua.

Kaore e korerotia ana te ingoa o Kakatarau o Pareihe ranei. Pena ko au te uri o tetahi rangatira i haere ki te whakataka i tetahi ope nui maana, i nga iwi maha, hei whawhai ki tetahi iwi iti rawa e kore au e korero he toa toku tipuna ki te riri, kei whakatongatia au e nga iwi maha o te Motu. Kaore hoki ra te tangata toa e tika ki te haere ki te aukoko mai i nga iwi maha me ona rangatira me ona toa hei taua whawhai maana ki te iwi iti rawa. Ko te korero ano tera o konei ngaro katoa a te Kaha i te nui o te tangata. Kaore i kitea te kiri oneone. Otira ka ngaro ano te whenua, ina hoki timata atu i Wharekahika ki Wairarapa te whakataka taua. Kia kore hoki e ngaro te whenua?

Ki tooku whakaaro kei te tika te korero a Wi Repa i te Toa 106. I mea ia, pena kua te Whanau-a-Apanui o Omaio, o Maraenui, o Hawaii kaore noaiho he tangata e mate i taua taua. Ko nga tangata o nga kainga i whakahuatia ake nei he ruarua nei, engari kaore te iti nei i wehi mai i te taua nui whakaharahara. I haere tonu, whawhai tonu atu. I mate i runga i te riri. Ko te toa tenei ki au nei. Ko ta ratou hoki he awhina i o ratou whanaunga e kati mai ra ki roto o te pa.

I Omaio ki Hawaii tekau maero te roa. No roto i te tekau maero nei te parekura e korerotia nei. I Wharekahika ki Wairarapa tata tonu pea ki te 400 maero. E ki ana ko te kupu o te patere a te Whakatohea—"No rau o iwi nga toa ka waiho hei tito ma paurehe ra."

E tika ana te korero a Paratene Ngata mo nga pou tekoteko whakairo i te taha o te huarahi mai i Waiorore ki Pariokara. I kite au i toku tamarikitanga. E rua aua pou, no Rangi Puturiri tetahi, no Ngahutorua tetahi. No te Whanau-a-Apanui nei enei rangatira.

E hoa R.T.K. kimihiia mai ano e koe etahi korero tika e maramatia ai te urunga mai o etahi iwi ki tenei riri. Ko au nei ia kei te mea me whakarere noa ake tera waahi o te korero, koi pohehe haere tonu nga tangata whakarongo.

Kua nuku atu i te 30 tau te haerenga o te Whanau-a-Apanui o Hawaii, Maraenui, Omaio ki te Kaha ki a te Whaua-tehutu. Ko te take ko te mahinga ki te kai i te waahi i mate ai nga tangata i hinga ki Toka-a-kuku. Ko Karawa te ingoa o taua toma. He tokomaha ano nga pakeke i te ora i taua wa. He nui nga korero i puta i te marae i te whare hoki.

Kaore rawa au i rongo he tupapaku to tetahi iwi ke i roto i taua urupa. Tena ranei kei te mohio koe.

Ina ra kua kite iho nei tokorua o tangata whakakaupapa i nga korero nei. Tokorua he haua katoa. Ina hoki ko ta te Mete korero ko te Whanau-a-Apanui i mate i Wharekura. He korero haua tenei. Otira penei tonu te korero a nga tangata whakarongo tawhiti. Ka eke etahi, ka taka etahi. Ka tika nga kerero a Mohi kia haua no te mea kei roto ia i te turorotanga e takoto ana, a e ngaua ana hoki e te mamae. Kaore tonu e tika nga tangata e turorotia ana hei whakakaupapa korero. Ka turoro haere tonu nga korero. Kaore aku korero mo te take o taua riri mehemea mo Pakura mo te Pori-o-te-rangi ranei mo wai atu ranei, engari ko Ngati-Porou i haere mai ki te whawhai ki te Whanau-a-Apanui i Wharekura. Kaore hoki ahau i rongo i mohio ki te take o tenei riri. Kaore ahau i rongo i riri ano a te Whana-a-Apanui ki Rangitukia, a i mate i a Kakatarau. Mehemea he riri ano tenei he aha i kore ai ai e ea te mate o Pakura i tenei riri? Mehemea i toa a Kakatarau i tena riri, he aha hoki ia i haere ai ki te whakataka taua mo Toka-a-kuku i muri tata iho? E ki ana koc: he manamanahau te take i haere atu ai te Whanau-a-Apanui i mate nei i a Kakatarau ki Rangitukia. He korero taikaha tenei nau.

Ko taku riri i rongo ai ki nga pakeke: Ka koburutia a te Ngarara ki runga ki te kaupuke o te Pakeha i waho o Whakatanu; ka kitea tokorua nga Maori i runga i taua kaupuke no Ngati-Porou tetahi no te Whakatohea tetahi. Ko te Ngarara he rangatira no te Whanau-a-Apanui me Ngati-Awa. Ara ona uri kei te Whare-o-Toroa e noho ana, e karangatia ra ko Ngati-Hokopu. Ka mauria atu e te Whanau-a-Apanui raua ko Ngati-Awa te ngaki mate mo te Ngarara ka riri kia Ngati-Porou me te Pakeha ki Omuruiti he pa kei Wharekahika. Ka hinga a Ngati-Porou raua ko te Pakeha.

He whakatikatika mo te korero a Wi Repa mo te riri i te Muhunga.

Kaore te Whanau-a-Apanui i riri ki a te Aitanga-a-Mahaki i te Muhunga. Ko te Whakatohea ke te hoa-riri o te Whanau-a-Apanui. Ka noho a Ngaitai raua ko te whakatohea i taua pa i te Muhunga i a raua na haere. Ka haere ki roto o te repo ki te takiri whitau. Ka kitea te aroaro o Tutahuarangi e te Whakatohea. Ka umeretia e te Whakatohea. He tipuna tenei no Wiremu Kingi rangatira o Ngaitai. Ka tonoa mai e Tutahuarangi a te Maunga kia Turiri he rangatira ano no te Whanau-a-Apanui kia whakatakaia atu he taua hei whawhai i a te Whakatohea. Te taenga mai o tenei whakahau hohoro tonu to haere o te Whana-a-Apanui. Kua tu mai hoki te mate o te Ngarara ki mua o te aroaro hei rua mo nga take haere ki te Muhunga. Ko te pa i horo, kotahi ano te tangata i mate. I runga i te whati e whakawhiti ana i te awa i Waipawa: ka puhia e Tuterangi Nooti ka hinga ki ro wai.

Anei tetahi o nga korero a Wi Repa: Kaore a te Whanau-a-Apūnui o te taha hauauru o Haparapara awa, i tae ki Hawaii, i whakaae kia uru ratou ki roto o te pa. Me penei ke te korero: ko etahi o te taha hauauru o te awa o Haparapara ki Hawaii kaore i uru ki te pa. Ko etahi ano i uru. Ina ra i whanau a Rewiri Tawhai ki roto o taua pa i te wa e katia ana e taua **taua**. Ko tenei tangata he uri no Rangī Tawhai-riri. He tuakana no te papa o Timutimu Tawhai. I mate kaumatua tenei tangata. Ko tona matua no te taha hauauru o te awa o Haparapara. Tera atu pea etahi.

I te wa i awhitia ai te pa, ko te mahi a te taua he miri i te pa kia kitea he waahi tika hei whakaekenga i te pa. I kitea ko te taha e kiia nei e Wi Repa ko te Raupa. I te po ka whakaeke te taua ma reira. Ka puhia e te pa, ka hinga tokowha nga tangata. Tahi po ake ka whakaeke ano. Ka puhia ano te pa, ka hinga tokotoru nga tangata i mate. I muri i tena ka mahia e te taua tetahi mahi matauranga. He parepare tera he mea mahi ki te rakau ma te tangata tonu e whakaneke haere atu, a tata noa ki nga parepare oneone o te pa. Ka mohio te pa ki taua mahi. I te po ka poua haeretia a waho atu i nga parepare ki te rakau, kia haere mai ai taua parepare rakau ka piri ki aua pou, ka hikitia ki runga, ka puare a raro mo te mataa. Kore rawa te pa i taea e tenei tu mahi a te taua. Ehara te kaha o tenei pa i te mea na te pai anake o te pa. Pena kaore te pu i roto hei aha tona pai.

Mo te korero a Wi Repa, e whakahua nei i te toa o Hongi Iiika; ki tooku nei whakaaaro, e tika ana mo te wa i a ia anake te pu. Kaore hoki au i rongoi i te ingoa o Hongi i te wa kua rato nei nga iwi katoa i taua rakau i te pu. Tera ranei.

Koopu Erueti,

Maraenui.

TE MAKARINI KARAHIPi

(Na te Pihopa o Aotearoa).

No te 24 o nga ra o Hurae nei ka tu te hui a nga kai-tiaki o te Tahua o te Makarini Karahipi. Ko nga kai-tiaki-enei:—Mr. F. Williams (tiamana), Mr. Dinwiddie, Mr. Wood (he roia), Mr. Prentice me te Pihopa o Aotearoa.

Ko te rahi o te tahua hei whangai i nga Makarini karahipi huihui katoa £4,549/10/2. Hei tetahi tau e toru nga karahipi e whakaputaina ana, i tetahi tau e rua.

Hei te tau e tu mai nei ka whiriwhiri ano nga kai-tiaki me kore e taea te whakarahi ake o nga karahipi i ia tau i ia tau. Kei te whakaaaro ano hoki nga kai-tiaki ki te whakarahi ake i te moni ma nga tamariki. Ko te rahi o te karahipi inaianei e £35 i te tau. Engari ko tenei moni e pau katoa ana i te utu mo te kura, kaore he toenga mai hei hoko kakahu mo nga tamariki. Ko te motini a te Pihopa me whakaneke nga karahipi nei ki te £45 i te tau, kia toe ai

he £10 hei awhina i nga raruraru o te tamaiti, ara o ona matua. Ko te motini a te Pihopa kua hikitia mo tera tuunga o te hui a nga Trustees.

I panuitia te reta a Mr. Bird (Manu) whakaatu i tona whakaaro (me ona hoa kai-tirotiro kura) kia waiho ko nga whakamatautau o te National scholarships a nga pakeha hei kaupapa whakamatautau i nga tamariki Maori mo te Makarini Karahipi. Ko te ratou whakaaro e penei ana, kua kaha rawa te mohio o te tamariki Maori inaiane i a e tika ana kia nekeneke atu ki te wahi hohonu.

Ko te Makarini Karahipi na R. D. D. McLean (no tera tau ia i mate ai) i whakatakoto hei tohu whakamahara maana ki tona matua kia Te Makarini (Sir Donald McLean).

Ko te wariu o te karahipi e £35 i te tau, a e rua nga tau e puta ai te karahipi ki te tamaiti kotahi. Ko tetahi o nga karahipi he "Senior" mo nga tamariki Maori kaore ano kia hipa ake i te 16 nga tau. Ko te "Junior" mo nga tamariki kaore ano kia hipa atu i te 15 nga tau.

Ko enei karahipi e tuwhera ana ki nga tamariki Maori katoa ahakoa kei nga kura pakeha. Engari ko nga toto hei te hawhe-kaihe ahu atu ki te Maori toto tuturu. Mehemea ka neke atu te toto pakeha i te hawhe, kua kore i whakaaetia mo te Makarini. Tuarua ko te reo Maori me tino mohiotia e te tamaiti. Ki te kuare ki te reo Maori kaore e ahei kia tango i te karahipi.

Ko nga tamariki i nga kura pakeha me tuku he tono ki te Tari o te Matauranga (Education Department) whakaatu i te hiahia kia uru ia ki te whakamatautau mo te Makarini.

Katahi pea ka marama nga kaupapa o tenei taonga nui mo tatou mo te iwi Maori tae atu ki a tatou tamariki. He tino taonga tenei e tika ana kia whakanuia e tatou. Katoa a tatou tangata rongo nui o te iwi Maori, ara i runga i nga huarahi o nga matauranga, ko te Makarini karahipi te titoko i tae atu ai ki Te Aute, i kitea ai te mohio me te kaha o tena o tenei. He taonga tenei kua hereherea e te ture mo te iwi Maori motuhake. Ko te taiepa nui kei te arai apopo ake nei i a tatou tamariki ko te kupu nei na, "me tino mohio ki te reo Maori." Noreira tamariki ma tahuri ki te akoako i te reo rangitira o koutou matua.

Ko nga Makarini karahipi o tenei tau kua riro i a John Pike o Tipene kura te "senior." Ko te "open junior" i a Hirini Rangipuawhe o Te Aute Kareti, ko te "reserved junior" kua riro i a Matarehua Wikiriwhi o Te Whakarewarewa.

Kei te mihi te Toa Takitini ki a koutou tamariki ma, me te tumanako kia tino ea te rironga o enei karahipi i a koutou. Kia kaha kia u ki nga whakaakoranga, a ma te Matua i te wahi ngaro koutou e awhina e tiaki. Kia ora koutou nga tamariki o te iwi.

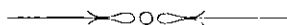
WHAREKAURI

Kua roa rawa tenei wa e ngaro ana nga korero o te motu nei o Wharekauri ara ki te pakeha "Chatham Island." Ko te tokomaha o nga tangata katoa kei tera wahi e tata ana ki te 600. O tena kaute e 250 nga Maori. Ko nga Maori no Taranaki te nuinga, ara no Ngati Tama no Ngati Mutunga no Teatiawa. Ko nga tangata whenua ara ko te Moriori kua matemate katoa, kotehi tonu te morehu e ora mai nei ko Tame Horomona.

Ko te reo o te Moriori i ahua rite mai ano ki te reo Maori. Kua mate noatu te reo nei a he wahi iti rawa te wahi e mau ana i etahi ano o nga kaumatua Maori e ora mai nei. Tenei etahi kupu a te Moriori he mea tango mai no nga pukapuka tawhito hei matakitaki ura tatou:—"Ka ro kotau ko ro ta ngaherehere ki tapahi i ta rakau, tona ingo i Akepiri, ka hinga i a kotau, ko wawahi kia okowha ka taha, ka tarei ei e tao." Ko te whakamaoritanga tenei:—"Haere koutou ki roto i te ngaherehere ki te tapahi i te rakau, tona ingoa, he Akepiri; ka hinga i a koutou ka wawahi kia hokowha nga taha, ka tarai ai hei tao."

Kua tae mai te rongo tera tetahi aitua nui kua pa mai ki nga morehu o Wharekauri. Tekau-ma-tahi nga tangata i rere atu i runga i to ratou ronihi (ko Te Aroha te ingoa) i Kaingaroa ki Owenga, ko te tawhiti e 24 nga maero. Ko ta ratou haere he purei whutupaoro. Whanga noa mai nga tangata i Owenga, a ahiahi noa. No te kore nga rawa e tae atu he kupu whakaatu katahi ka tukuna mai he karere ki Kaingaroa. Na te karere i mohiotia ai kaore ano i tae te iwi nei ki Owenga. Katahi ka tahuri te motu katoa ki te kimi, kore rawa i kitea. No muri nei ka paea ki uta etahi o nga rakau o te ronihi. Katahi ka mohiotia ko te iwi nei kua rokohanga e te aitua i te moana. He Maori te nuinga. Ko nga ingoa enei: B. Remi, Joseph Paynter, William Paynter, Edward Thomson, Michael Thompson, Waiti Thompson, Bishop Ashton, James Whaitiri, H. Stone, Ririmu Wiki, me Taaka Ngaia.

E nga morehu o Wharekauri, tena koutou katoa i roto i tenei atua nui whakaharahara. Tenei o koutou whanaunga o te tuawhenua nei kei te tangi atu ki a koutou ka uhia nei e tenei kakahu taratara. Ko ta matou inoi kia whakatata atu ki a koutou te Atua o nga Whakamarietanga katoa hei awhina i a koutou hei whakamarama i a koutou i roto i tenei kapua pouri e uhi nei ki runga i a koutou i tenei wa. Kia manawanui, kia kaha.

MARAMATAKA
Akuhata, 1931.

Te Ra.	Ata.	Ahihi.	
2. Rtp 9 i muri i to te TOKOTORU Waiata— Ata 46, 47, 48; Ahi 44, 45.	1 Kg 17. Rk 1, 1-25: Piripai 3.	1 Kg 18: 19. Mt 11: Nga Mahi 17..	C
9. Rtp 10 i muri i to te TOKOTORU Waiata— Ata 50, 53; Ahi 51, 54.	1 Kg 21. Rk 1, 26-56: Piripai 4.	1 Kg 22, 1-40. Mt 13, 24-52: Nga Mahi 27.	C
16. Rtp 11 i muri i to te TOKOTORU Waiata— Ata 56, 57; Ahi 61, 62, 63.	2 Kg 5. Rk 1, 57 mutu noa; Korohe 3, 12-4, 6.	2 Kg 6, 8-32. Mt 16, 13 mutu noa: Nga Mahi 28.	C
23. Rtp 12 i muri i to te TOKOTORU Waiata— Ata 65, 66: Ahi 68.	2 Kg 18, 13 mutu noa: Mika 6. Rk 4, 1-15: Pirimona.	2 Kg 19: Iha 38, 1-20. Mt 18, 15 mutu noa: Epeha 1.	C
24. Patoromu Apotoro.			
30. Rtp 13 i muri i to te TOKOTORU Waiata— Ata 71: Ahi 67, 72.	2 Kg 22. Hapakuk 2, 1-14. Rk 4, 21-5, 11. I Tim 6.	2 Kg 23, 1-30: 2 Whkrtite 36, 1-21. Mt 20, 1-28: Epeha 2.	C

Mo te taha ki ta tatou Pepa; ko nga whakaarohanga enei i whiriwhiria:—

1. Me whakamataau ano ki te **ta** ta tatou Pepa te Toa Takitini.
2. Me timata hou atu te katoa e tango ana i te Pepa.
3. Me whakahoki iho te kahi a-tau a te tangata ki te 6/- i te tau.
4. Me whakahoki iho nga wharangi o te Pepa ki te 12. Ma te maha atu o te hunga tango i te Pepa i te 500 e whakaaroa ai ano te whakarahinga ake i nga wharangi.
5. Ki te taea me tere te tuku mai i nga whakaaro (kahi) i mua atu o te putanga tuatoru o te Pepa kia whai manawa ai hei taki i te Pepa.
6. Ko nga rongorongo me nga reta me penei te tuku mai:—Nga Etita, Toa Takitini, P.O. Box 300, Hastings.
7. Ko te oranga mo te Pepa me tuku mai ki te Tari o te Pihopatanga. Me penei:— The Secretary, Diocesan Office, P.O. Box 227, Napier.